

АКАДЕМИЯ ЗА ОБЩЕСТВЕНИ НАУКИ И
СОЦИАЛНО УПРАВЛЕНИЕ ПРИ ЦК НА БКП

НАУЧ
НИ
ИСТОРИЯ
ТРУДО
ВЕ



Сл. Д-1
258

АКАДЕМИЯ ЗА ОБЩЕСТВЕНИ НАУКИ
И СОЦИАЛНО УПРАВЛЕНИЕ ПРИ ЦК НА БКП

НАУЧНИ ТРУДОВЕ

/СЕРИЯ "ИСТОРИЯ"/

57

София, 1972 г.



437

Вера МАНОЛОВА,
кандидат на историческите науки

ЧЕСТВУВАНЕТО ДЕНЯ НА КАРЛ ЛИБКНЕХТ И
РОЗА ЛЮКСЕМБУРГ В БЪЛГАРИЯ
/1919 - 1923 г. /

С развитието на революцията от 1918 г. в Германия до крайност се изостря борбата между контрреволюцията и революционните сили. Буржоазията и десните социалдемократи решават да използват всякакви средства - и най-позорното и гнусно убийство, за да спрат победоносния ход на революционните събития и да спасят капитализма. Когато острата схватка с класовия враг показва, че "Съюзът Спартак" и неговите ръководители са единствената сила в германското работническо движение, която води мъжествена борба в защита на класово-пролетарската линия в революцията, има принципиална и правилна позиция по основния въпрос на революцията за властта, прави решителна стъпка за организационен разрив с опортюнизма и за създаването на Германската комунистическа партия, тогава озверилата се германска буржоазия решава да обезглави революционния пролетариат. На 15 януари 1919 година социалдемократическите лидери в своето верноподаничество пред империализма достигат до най-ниското стъпало - организирват жестокото убийство на видните ръководители на германското и международното работническо движение К. Либкнехт и Р. Люксембург.

Нашата партия още през 1919 г. реагира на страшната вест за мъченическата смърт на двамата пролетарски дейци, които се ползваха с голяма популярност и уважение в България. Още тогава тя намира форми и средства, преди ИККИ да постави въпроса за организирано чествуване годишнината от убийството им, да изрази дълбоката си скръб от голямата загуба, да разкрие своята вярност към техните завети и да изяви силната си омраза към палачите им.

Българските комунисти се солидаризирват веднага с Възванието на Германската комунистическа партия, в което тя се обръща към работниците от всички страни, за да произнесат те присъда над убийците на Либкнехт и Люксембург, защото те имат право да направят това, тъй като двамата германски революционери живяха за тях и умряха за тях.¹

Когато през декември 1919 г. ИККИ се обръща към международния пролетариат с апела "Към годишнината от убийството на К. Либкнехт и Р. Люксембург"², призовавайки работниците от цял свят да отбележат тази годишнина, нашата партия, която вече е засвидетелствувала по един или друг начин своята почит към германските вождове и е изразила отношението си към тяхното убийство, с готовност приема това интернационално задължение и се включва най-активно в международната акция. Отначало партията извършва цялата подготовка за чествването на германските борци. Но с укрепването и развитието на комсомола под политическото и идейно ръководство на партията тя все повече прехвърля тази задача на БКМС, за да се постигне по-голяма политическа активност и младежите да се включат по-широко в революционното движение, да се възпитава у тях чувството на международна пролетарска солидарност. Още повече, че указанията за провеждането на чествването на годишнината на Либкнехт и Люксембург започват да идват от страна на Комунистическия младежки интернационал /КИМ/³. Понякога призивите на ИККИ и КИМ се получават със закъснение, след датата на чествването /например за 1920 и 1922 г./, но това съвсем не възпрепятствува българския пролетариат и младежта да отпразнуват както се следва деня на К. Либкнехт и Р. Люксембург.⁴ Този факт още повече потвърждава извънредно положителното отношение на българските комунисти към делото и заветите на изтъкнатите германски пролетарски вождове.

¹ Вж. сп. Коммунистический Интернационал, 1919, кн. 1, с. 73-76.

² Вж. пак там, 1919, кн. 7 - 8, с. 1119-1122.

³ Вж. в. Младежка правда, бр. 17, 22 декември 1920; в. Младеж, бр. 34, 21 януари 1922.

⁴ Вж. в. Младежка правда, бр. 12, 1 май 1920; в. Младеж, бр. 34, 21 януари 1922.

Нашата партия действително влага много старание и дълбоко чувство на уважение при подготовката и провеждането деня на Либкнехт и Люксембург. За българските комунисти, работници и младежи чествването на видните пролетарски дейци не е само съзнателно изпълнение на едно поръчение от страна на ИККИ, но много повече - това е израз на дълбока вътрешна убеденост от необходимостта да се отдаде международна почит на такива непоколебими защитници на класовите интереси на пролетариата като К. Либкнехт и Р. Люксембург. За ентузиазираното масово и най-редовно чествване у нас на годишнините от смъртта на Либкнехт и Люксембург /1920, 1921, 1922 и 1923 г./, за проявените голяма обич и искрено уважение към двамата дейци на германското и международното работническо движение съдействуват различни фактори. Това са революционните традиции от тесносоциалистическия период, с неговия ярко изразен пролетарски интернационализъм и класова непримиримост, които възпитаха и изградиха у българските комунисти готовността да се отзовават на призови за организиране на международни акции, да се борят в защита на класовите интереси на работниците от другите страни. Това е етапът на развитие, който изживява партията през тези години. Непосредствено след Първата световна война и победата на Октомврийската революция тя все по-решително възприема идеите на ленинизма и се стреми да прилага ленинската теория и тактика към конкретните условия в нашата страна. Партията натрупва опит в борбата за завоюване на масите, за организиране и мобилизиране на техните сили. Тя търси форми, използва всеки подходящ случай, за да възпитава и привлича на страната на работническата класа широките слоеве на трудещите се в България.

Но от особено важно значение да се чествува така тържествено и масово именно денят на К. Либкнехт и Р. Люксембург имат старите традиции на тясна дружба между българското и германското работническо движение, съществуващата идейна близост между българските тесни социалисти и германските леви, изявената роля на спартакистите през време на ноемврийската революция.

Спартакистите са истинските наследници на К. Маркс и Фр. Енгелс в Германия и водят последователна борба в

защита на научния комунизъм и по-нататъшно затвърдяване на неговите революционни принципи. Те продължават борческите традиции на германската работническа класа в новите условия на класовата борба.

През 1905-1906 г. германските леви се открояват като едно политико-идеологическо течение, което анализира поуките от руската революция и новите явления на класовата борба в Германия, и правят съответните изводи за по-нататъшната борба на германските работници. Те са най-последователните защитници на една революционна класова политика.

Но същевременно германските леви по редица основни въпроси изостават от обективните изисквания на новата епоха на империализма. Те не разбират ленинското учение за тесен съюз на работническата класа с трудовото селячество и другите трудещи се слоеве. При неправилното им становище за развитието на империализма и ликвидирането на буржоазното общество те дълго време не съзнават необходимостта от пълно идеологическо и организационно скъсване с всякакъв вид опортюнизъм и създаване партия от нов тип. До 1914 г. левите остават само едно течение в работническото движение, без всякаква организация, без да се определят като самостоятелна група в партията.

В условията на войната левите се убеждават, че за да се води успешна борба против буржоазния национализъм и социалшовинизма, е необходимо да се изработи една обща марксистическа платформа, около която да се обединят всички опозиционни революционни сили на работническото движение. Тази задача изпълняват тезисите на К. Либкнехт от ноември 1914 год., в които са изяснени най-пълно причините и характерът на войната. С това левите се разграничават от възгледите на опортюнистите за войната.

С образуването през март 1915 год. на групата "Интернационал", която една година по-късно започва да се нарича "Спартак", се поставя началото на процеса на превръщане германските леви от едно течение вътре в социалдемократията в една вече организирана група, която става зародиш на бъдещата комунистическа партия.

През време на войната германските леви укрепват теоретически и организационно и в хода на борбата

против войната и империализма постепенно се приближават по основните въпроси на класовата борба към ленинизма. В това отношение особени заслуги има К. Либкнехт, който все повече разбира, че войната води към засилване на класовите противоречия и подпомага революционната класова борба против империализма. Изразените още тогава идеи за възможността масите да се приблизят към социалистическата революция чрез антиимпериалистическата борба за мир намират своята конкретизация и цялостно развитие в условията след победата на Октомврийската революция и назряващата революционна криза в Германия.

Сериозна грешка допускат спартакистите с влизането си в състава на НСДП и с техните илюзии, че "ще завладеят партията отвътре", независимо, че имат собствена програма и че запазват организационна самостоятелност. Това забавя създаването на марксистко-ленинската партия в Германия и затруднява правилното ориентиране на революционните сили и схващането на принципната разлика между колебливата и капитулантска политика на центристите и последователната революционна класова политика на спартакистите.⁵

"Ние влязохме в състава на НСДП - пише К. Либкнехт, - за да имаме възможност да я подтикнем, въздействивайки ѝ със своята критика, и да привлечем на своя страна най-добрите ѝ елементи".⁶

За ролята на спартакистите дълго време съществува неправилната тенденция - дейността им да се разглежда изключително като поредица от грешки. С това се омаловажават техните големи заслуги за революционното движение в Германия и се подценява мястото им в международното работническо движение.⁷ Вярното изясняване на този въпрос изисква правилно да се осветли развитието на техните идеологически възгледи и да се подчертае ролята им като, по думите на Ленин, "истински и единствени пред-

⁵ Вж. Geschichte der deutschen Arbeiterbewegung, Bd. 2, Kapitel IV und V, Dietz Verlag, Berlin, 1966.

⁶ К. Либкнехт. Избранные речи, письма и статьи, М., Госполитиздат, 1961, с. 480.

⁷ Вж. Geschichte..... В. 7, S. 114.

ставители на пролетариата" през време на германската революция.⁸

Нашата партия отдавна поддържа тесни връзки с германските леви и заедно с тях отстоява революционните принципи на марксизма и международното работническо движение. Тя дълбоко уважава и нарича свои учители видните дейци на германското работническо движение Р.Люксембург, К.Либкнехт, Ф.Меринг. Затова, когато започва революцията в Германия, тесните социалисти твърдят, че спартакистите са единствената сила в страната, която може да доведе революцията до победен край. Вярата на тесните социалисти в революционната решителност на спартакистите и ролята, която те трябва да играят за по-нататъшното развитие на германската революция, се обуславя от дотогавашната им обща борба против империализма и опортюнизма.

През периода на Втория интернационал тесните социалисти и германските леви от позициите на революционната класова борба воюват общо против опортюнизма на ръководителите на Интернационала. В тази връзка Хр. Кабакчиев, който лично се е срещал с Р.Люксембург на конгресите на Интернационала, пише по-късно, че тя е упражнявала голямо влияние върху партията на тесните социалисти, че тогава тя е била за тях "най-изтъкнатият представител на революционния марксизъм в Интернационала", но това влияние не винаги се е оказвало благоприятно.⁹

Близостта във възгледите и общността в борбата, която съществува между тесните социалисти и германските леви, се засилва още повече през време на Първата световна война, когато при изменилата се обстановка се изостря борбата между двете течения в международното работническо движение. През този период тесносociалистическата партия у нас и спартакистите по своите разбирания и действия стоят най-близко до болшеvizма.¹⁰ Те се борят против империалистическата война, против реак-

⁸ Вж. В.И. Ленин. Съч., т.28, с.450.

⁹ Хр. Кабакчиев. Избрани произведения, С., Изд. на БКП., 1953, с.701.

¹⁰ Вж. В.И. Ленин. Съч., т.31, с.18; Г.Димитров, Съч., т.14, с.288.

ционните режими, за установяване траен мир на земята и дълбоки социални преобразования.

Тесните социалисти изтъкват, че германските леви независимо от тяхната малобройност се отличават с висок революционен дух и още през време на войната закаляват в германските революционери несломима воля, която се прояви още по-ярко в годините на революцията.¹¹ "Малка част от германския пролетариат - пишат те - схвана правилно своята задача. Само неколцина от пролетарските водители начело с К.Либкнехт и Р.Люксембург разбраха, че пролетариатът не само че не трябва да подкрепя завоевателната война на империалистите, но трябва непримиримо и героично да се бори за нейното по-скорошно прекратяване. Заради тази тяхна единствено правилна социалистическа политика те се държаха в затвора."¹² Проявената от спартакистите вяност към пролетарския интернационализъм, и то в годините, когато германските социалисти възвеличават империалистическата война, допада извънредно много на българските тесни социалисти.

С избухването на Октомврийската революция идеята близост между тесните социалисти и германските леви се укрепява още по-здраво. И в този момент революционните социалдемократи у нас и в Германия са едни от първите и едни от най-възторжените и ревностни защитници на революцията в Русия и на съветската власт. За безрезервната поддръжка от страна на спартакистите и изявената готовност да последват примера на руските братя тесните социалисти отбелязват: "И двамата /К.Либкнехт и Р.Люксембург - к.м.-В.М./ интернационалисти в пълния смисъл на думата бяха горди с делото на руската пролетарска социалистическа революция и вдъхваха тази гордост и в сърцата, и в умовете на германския пролетариат, учеха ги да почерпят сила и самоувереност от нея, за да пристъпят час по-скоро към разрушаване на капиталистическия строй в Германия".¹³

¹¹ В.Работнически вестник, бр.119, 1 септември и бр.136, 23 ноември 1918; бр. 182, 11 февруари 1919; бр.173, 3 февруари 1920; бр.154, 12 януари 1921.

¹² Пак там, бр.119, 1 ноември 1918.

¹³ Пак там, бр.154, 12 януари 1921.

Преминавайки под влияние на Октомврийската революция към по-решителни действия за революционно завършване на войната, спартакистите все по-рязко изразяват своето недоволство от политиката и тактиката на десните ръководители на НСДП и особено остро критикуват отрицателното им отношение към съветската власт в Русия. Всред спартакистите започват да се издигат отделни гласове за организационно скъсване с централното ръководство. Нашата партия внимателно следи този процес на идеологическо разграничаване на левите сили в Германия от опортюнизма и центризма и одобрява всяка смела стъпка на спартакистите в тази насока. Тесните социалисти пишат, че все по-често в сред крайно радикалното течение на германската социалдемократия се чуват гласове, изразени особено в местните печатни органи, където открито се критикуват независимите, че не са оправдали възложеното им доверие и не са се издигнали като ръководители на класовоосъзнатия пролетариат, и се правят предложения за създаване на самостоятелна революционна марксистическа партия.¹⁴

В тази връзка тесносоциалистическата партия у нас веднага проявява интерес към "Отвореното писмо" на Ф. Меринг, отправено към болшевиките и отпечатано на 13 юни 1918 г. във в. "Правда". В него той подлага на остра критика водачите на НСДП за отрицателното им отношение към съветската власт и за нерешителната им дейност. Нашата партия, разбирайки голямото значение на това писмо, преди още да е добре запозната със съдържанието му, бърза да съобщи на българските работници за неговото публикуване. При първа възможност само след няколко дни във в. "Работнически вестник" е предадено изцяло дългото и твърде интересно писмо на Ф. Меринг относно политиката и тактиката на германските независими социалисти.¹⁵ Тесните социалисти се солидаризират с думите на Меринг, че последователна, ясна и смела е единствено тактиката на спартакистите и за да могат да я следват на практика в този решителен момент за Германия, те трябва да изправят сто-

¹⁴ Вж. в. Работнически вестник, бр.236, 19 април и бр.265, 22 април 1918.

¹⁵ Вж. пак там, бр.40, 20 юли 1918.

ената с влизането в НСДП грешка и да създадат самостоятелна партия.

Като има пред вид засилващата се борба на левите революционни сили срещу дребнобуржоазните центристски позиции на водачите на НСДП, нашата партия прави извода, че "процесът на вътрешно избистряне на германската социалдемократия продължаваше да се развива".¹⁶ Засилва се нейната увереност в ръководните възможности на спартакистите.

Още преди революцията в Германия тесните социалисти виждат, че спартакистите са единствената и последователна революционна сила в страната, способна да поведе германските работници към унищожаване класовото господство на империалистите и завладяване на властта от работническата класа.

Вероятно поради нелегалните условия за работа на левите и големите затруднения при получаване на сведения от Германия в нашия партиен печат не намира достатъчно място такова важно събитие като Националната конференция на спартакистите от 7 октомври 1918 г., т.е. в навечерието на германската революция. На тази конференция се утвърждава схващането, че единствено чрез унищожаване властта на монополите и юнкерите може да се ликвидира милитаризмът и да се осъществи истинска демокрация. В приетата програма залягат искания с последователен антиимпериалистически и демократически характер, чието изпълнение е предпоставка за преминаване към социалистическа революция.

Още първите дни потвърждават, че тесните социалисти правилно възлагат големи надежди на спартакистите за отстояване на дело революционно-пролетарската линия в развитието на германската революция. Те приветствуват действията на германските леви, насочени към мобилизиране силите на масите в борбата за решителни революционни преобразования. "Истинските ръководители К. Либкнехт, Р. Люксембург, Ф. Меринг" - пишат тесните социалисти, - които сега са сред масите и ги организират за делото на революцията, утре като техни пълномощници ще поемат изця-

¹⁶ Вж. в. Работнически вестник, бр.40, 20 юли 1918.

ло политическата власт, за да поведат Германия към осъществяването на социализма.¹⁷ Съобщавайки за триумфалното посрещане на К. Либкнехт след освобождението му от затвора, тесните социалисти подчертават, че спартакистите са достойните вождове на германския пролетариат и че привързаността и верността между вождовете и революционния пролетариат е много голяма.¹⁸ Те отхвърлят с възмущение клеветите на буржоазната социалдемократическа преса у нас, която ги обвинява, че са разочаровани от групата на Либкнехт, тъй като последната сътрудничи напълно със социалпатриотите.¹⁹

Нашата партия уверено подкрепя позициите на спартакистите по възникналите въпроси на революцията в Германия, по които веднага започват остри спорове между левите революционни сили и десните опортюнисти, поддържащи все по-открито и от водачите на независимите. "Няма никакво съмнение - пише в една своя статия Хр. Кабакчиев, - че в тази борба правото е на страната на левията"²⁰.

За тесните социалисти революцията в Германия е продължение на Октомврийската революция и нейната задача трябва да бъде провеждане на социалистически преобразования. Затова те подкрепят тези сили, които се борят за съветска власт, а това са единствено спартакистите. В специална статия "Интернационалната социалдемократия" от Хр. Кабакчиев, публикувана през тези дни във в. "Работнически вестник", ясно е изразено положителното отношение на нашата партия към спартакистите.²¹

След провъзгласяването на Германия за република остро се поставя въпросът за нейната класова същност и характер. Когато К. Либкнехт още първия ден обявява страната за социалистическа република, тесните социалисти приветствуват възторжено неговите думи и с нетърпение очакват по-нататъшните конкретни мероприятия в тази насока. Последователни в своята революционност и опирайки

¹⁷ В. Работнически вестник, бр.126, 12 ноември 1918.

¹⁸ Вж. пак там, бр.133, 20 ноември 1918.

¹⁹ Вж. пак там, бр.129, 15 ноември 1918.

²⁰ Пак там, бр.136, 23 ноември 1918.

²¹ Вж. пак там.

ки се на опита на Октомврийската революция, те насърчават германските леви в борбата им против буржоазната политика на социалдемократическото правителство и за провеждане експроприация и социализация на индустрията и крупното земеделие. Тесните социалисти изразяват своята увереност, че щом като в една изостанала страна като царска Русия пролетариатът можа да създаде съветска република, то безспорно в развитата Германия, където пролетариатът представлява болшинство от населението, той не ще се ограничи само с политически реформи и буржоазна република, но непременно ще премине към дълбоки социални преобразования и социалистическа република.²²

Тесните социалисти подчертават ролята на спартакистите за развитието не само на германската революция, но и на международното революционно движение. Те изтъкват, че начело на интернационалната революционна социалдемократия в момента вървят руският и германският пролетариат и техният велик пример посочва пътя на цялата международна социалдемократия.²³

В напрегнатата борба на Германия нашата партия следи с радост засилващото се влияние на революционното крило от германската социалдемократия и поддържа все по-смелите му действия за завладяване на властта, за превръщане на съветите в истински органи на работническа власт. Тесните социалисти пишат, че в Германия расте влиянието на германските болшевики от течението на "Спартак" начело с Либкнехт, което принуждава Еберт да изпада в паника и да заплашва с "външна опасност", но с това социалпатриотите не ще спънат развитието на революцията.²⁴

Във връзка със свикването на I конгрес на съветите тесните социалисти особено заострят своето внимание към дейността на спартакистите. Последните полагат много големи усилия и развиват широка дейност да спечелят

²² Вж. в. Работнически вестник, бр.136, 23 ноември 1918.

²³ Вж. пак там.

²⁴ Вж. пак там, бр.138, 26 ноември и бр.139, 28 ноември 1918.

масите за съветите, да отклонят работниците от влиянието на дребнобуржоазните теории, да упражнят натиск върху ръководството на НСДП за по-решителни действия. Изводът на тесните социалисти е, че фактически борбата в Германия сега се води между управляващото социалистическо течение и крайното революционно крило на "Спартакoвия съюз".²⁵

Поддържайки борбата на спартакистите, нашата партия фактически отговаря на техния призив към работниците от другите страни да ги подкрепят и да им подадат ръка в общата борба срещу капитализма и установяването на траен мир. В отпечатания във в. "Die rote Fahne" призив на спартакистите се казва, че германският пролетариат не може да изпълни сам това голямо дело, че той може да се бори и победи само ако има солидарността на световния пролетариат.²⁶

По-късно, през време на януарските боеве през 1919 год. в Берлин въпреки създалата се сложна обстановка, нашата партия се ориентира правилно и застава на позициите на германските комунисти, които въпреки че виждат, че въстанието не е достатъчно подготвено, след като пролетариатът се надига на въоръжена борба, се включват активно в нея.²⁷

Тези дни остават паметни за нашата партия и българските трудещи се, тъй като тогава загиват най-изтъкнатите водачи на германския пролетариат - К. Либкнехт и Р. Люксембург, които се ползват с голямо уважение и искрена обич у нас.

Убийството на К. Либкнехт и Р. Люксембург е безспорен факт и много силно доказателство за същността и характера на властта в Германия. То най-добре потвърждава буржоазната същност на германската република. "Убийството на К. Либкнехт и Р. Люксембург - пише Ленин - е събитие със световноисторическа важност не само затова,

²⁵ Вж. в. Работнически вестник, бр.147, 12 ноември, бр.156, 23 декември и бр.162, 30 декември 1918.

²⁶ Die rote Fahne, 25 November, 1918.

²⁷ Вж. в. Работнически вестник, бр. 220, 27 март и бр. 222, 29 март 1919; бр.154, 12 януари 1921.

че трагично загинаха най-добрите хора и вождове на истинския пролетариат, на Комунистическия интернационал, но и затова, че се разголи докрай класовата същност на най-напредналата европейска - може без преувеличение да се каже: на най-напредналата в световен мащаб - държава".²⁸

За тесните социалисти това убийство също не е случайно и не е единичен акт, извършен от германската буржоазия и нейните социалдемократически агенти, а най-ужасната брънка от една верига на политически убийства, което говори за утвърдена система на насилие, характерна за господството на буржоазията.²⁹

И когато във връзка с I конгрес на Комунистическия интернационал у нас се третират въпросите за буржоазната демокрация и диктатурата на пролетариата, нашата партия използва и опита на германската революция, като често посочва за пример за класовата същност на буржоазната демокрация убийството на К. Либкнехт и Р. Люксембург.³⁰

* * *

Вестта за смъртта на германските революционери наскърбява българския пролетариат. Тесните социалисти веднага изразяват своето съчувствие към германските работници за голямата загуба и изказват уверение, че германската работническа класа не само не ще изпадне в безизходно положение, но напротив - ще се сплоти още по-здраво и в изпълнение заветите на своите водачи ще продължи борбата за победа на революцията.

След първите тревожни и кратки сведения за убийството на германските революционери в "Работнически вестник" е поместена специална уводна статия "Безсилието на контрареволуцията" от Хр. Кабакчиев. С тази ста-

²⁸ В. И. Ленин. Съч., т.28, с.483.

²⁹ Вж. в. Работнически вестник, бр.196, 27 февруари 1919.

³⁰ Вж. пак там, бр.199, 3 март, бр.200, 4 март и бр. 201, 5 март 1919.

тия нашата партия иска да изясни пред българските трудещи се кои са виновниците за убийството и как германският народ посреща този удар, нанесен от буржоазията.³¹

"На тази дръзка, мръсна провокация - пише Кабакчиев - германският пролетариат ще отговори по същия начин, както отговори руският пролетариат: завземане на политическата власт и установяване на своята класова диктатура"³².

Чрез различни начини и форми партията у нас изразява вярата си в революционното дело на К. Либкнехт и Р. Люксембург и почитта си към техните личности. Някои местни партийни организации веднага приемат да носят техните имена. Така например местният партиен комитет в Нова Загора взема името на К. Либкнехт, като заявява: "Либкнехт е убит! Да живее пролетарската революция. От днес нататък нашата организация носи неговото име и ще се бори докрай за тържеството на неговия идеал, който е и наш"³³. По-късно партийната организация в Долни Дъбник решава да носи името на Р. Люксембург, като подчертава, че нейните членове ще бранят името ѝ от нападите на буржоазната преса у нас.³⁴

За провеждането на по-цялостна кампания за почитане паметта на К. Либкнехт и Р. Люксембург нашата партия решава да използва първата международна акция, която предстои да се организира у нас, а именно чествването на международния ден на жената - 23 март 1919 година. Партийното ръководство иска от българските прогресивни жени, със съдействието на партийните организации, да изразят своята почит към една от най-изтъкнатите жени на международното работническо движение - "Червената Роза" /както я наричат у нас/ и на нейния боен другар - К. Либкнехт.³⁵

При празнуването на деня на жената, със съдействието на партийните организации, в докладите на тържествените събрания, в приетите резолюции и при изнасяне-

31 Вж. в.Работнически вестник, бр.196, 27 февруари 1919.

32 Пак там.

33 Пак там, бр.177, 7 февруари 1919.

34 Вж.пак там, бр.250, 5 май 1919.

35 Вж.пак там, извънреден неделен брой /притурка/ от 23 март 1919.

то на литературната част българските прогресивни жени почитат паметта на Р. Люксембург и К. Либкнехт и изразяват своята готовност да следват техните завети. На събрание в София е приета резолюция, в която се казва: "Събранието протестира против социалпатриотичното правителство на Еберт-Шайдеман за организираното от тях подло убийство на Р. Люксембург и К. Либкнехт и пледата техни другари и революционери, велики борци за свободата на работническата класа и жената от оковите на тяхното двойно робство."³⁶

По места, за да изразят още по-реално своето уважение и обич към пламенната германска революционерка, някои женски дружества и кръжоци приемат името на Р. Люксембург. От Берковица съобщават, че по инициатива на местната партийна организация жените социалдемократки, след като са изслушали реферат за необходимостта от организация на жената, създават женски просветен кръжок, наречен "Роза Люксембург".³⁷

Нашата партия проявява интерес и отбелязва как пролетариатът и в другите страни посреща вестта за убийството на К. Либкнехт и Р. Люксембург - Съветския съюз, Франция и др.³⁸ Тя правилно свързва отношението на различните партии и групи към престъпното деяние на германските социалдемократи с революционната или опортюнистическа същност на тяхната политика и тактика.

Не само непосредствено след вестта за убийството на К. Либкнехт и Р. Люксембург нашата партия отдава голяма почит и изразява своята любов и уважение към изтъкнатите вождове на германското и международното работническо движение. Тя създава, в съгласие с указанията на Коминтерна и КИМ, прекрасна традиция у нас да се чествува всяка година чрез масови акции /главно на младежта/ годишнината от тяхната смърт.

Партията умело пречупва заветите на германските революционери през обектива на конкретната действител-

36 В. Работнически вестник, бр.218, 25 март 1919.

37 Вж. пак там, бр.220, 27 март 1919, извънреден неделен брой /притурка/.

38 Вж. пак там, бр.201, 5 март; бр.195, 26 февруари и бр.198, 1 март 1919.

ност в нашата страна. Тя достатъчно добре е проникнала в революционната същност на делото им, за да може да свърже техните идеали със задачите, които стоят в момента пред българския пролетариат. С призивите да следват заветите на Либкнехт и Роза тя се стреми да мобилизира трудещите се маси у нас за осъществяването на издигнатите партийни лозунги с още по-голяма активност.

Така например през януари 1923 год. в нашата страна трябва да се проведат избори за окръжни и общински съветници, които са първите общи избори през последните три години. При напрегнатата обстановка на настъпление на фашизма в национален и международен мащаб партията насочва своите усилия към поражение на буржоазните партии в изборите.³⁹ Ръководствата на БКП и БКМС искат да съчетаят агитацията за изборите с агитацията за чествването деня на К. Либкнехт и Р. Люксембург. В Окръжно № 9 от 26 декември 1922 г. на НС на БКМС се подчертава, че в един момент, когато в целия свят и у нас се засилва натискът на капитала и реакцията, българският пролетариат най-добре ще изпълни заветите на германските вождове с активното си участие в изборната борба, още повече, че Либкнехт и Люксембург се бореа не само заставайки на барикадите, но и с пламенните си речи от парламентарната трибуна.⁴⁰

И през трите години на масови акции в деня на К. Либкнехт и Р. Люксембург - 1921, 1922, 1923 г. - партията свързва техните имена на непоколебими и последователни защитници на съветската власт с борбата на българските работници за установяване на дружески отношения на нашата страна със Съветска Русия. Тя използва подготовката за чествването, за да настоява отново пред правителството да измени своята политика към първата социалистическа държава.⁴¹ Денят на германските революционери се съчетава и с една от основните масови акции през то-

³⁹ Вж. БКП в резолюции и решения, т. II, 1919-1923, С., Изд. на БКП, 1951.

⁴⁰ Вж. в. Младеч, бр. 31, 30 декември 1922; бр. 33, 14 януари 1923.

⁴¹ Вж. в. Работнически вестник, бр. 158, 17 януари, бр. 160, 20 януари, бр. 161, 21 януари 1921 и др.

зи период в нашата страна - събирането на помощи за гладуващото население в Съветска Русия. Особено през 1922 и 1923 г., партията и комсомолът призовават работниците и младежите да активизират още повече своята дейност в тези дни, посветени на светлата памет на Либкнехт и Роза, за помощ на съветските си братя.⁴² В юбилейния брой на вестник "Младеч" се напомня на трудовата младеж, че делото на германските дейци е делото на съветската държава и затова най-пълноценно ще се отпразнува техният ден, като се превърне в ден на широка помощна акция за гладуващите деца от съветската страна.⁴³ На този ден през 1921 год., ден на възпоменание на две свидни жертви на буржоазния терор в Германия, нашата партия призовава българския пролетариат към по-широка защита и помощ на жертвите на белия терор в Унгария.⁴⁴ "На 15 и 16 януари - пише "Работнически вестник" - българската пролетарска младеж ще изпълни един двоен свой международен дълг: - дълг към паметта на своите скъпи жертви на капиталистическата диктатура - К. Либкнехт и Р. Люксембург - и дълг към унгарските работници... БКМС ще превърне деня на К. Либкнехт и Р. Люксембург в ден за борба на дело против капиталистическата диктатура на Хорти"⁴⁵.

Всяка година в зависимост от условията и задачите на партията годишнината от смъртта на К. Либкнехт и Р. Люксембург се чествува под различни лозунги, но винаги тясно свързани с революционните идеи и безсмъртното дело на германските дейци.

Подготовката за чествованията се извършва по определен план и добра организация. За целта ЦК на БКП и ЦН на БКМС изготвят специални окръжни и наредби, които изпращат до местните организации. Например за отпразнуването двегодишнината от убийството на двамата пролетарски дейци ЦК на БКП изготвя специална наредба,

⁴² Вж. в. Работнически вестник, бр. 172, 25 януари; бр. 175, 28 януари 1922 и други; в. Младеч, бр. 35, 28 януари 1922.

⁴³ Вж. в. Младеч, бр. 34, 21 януари 1923.

⁴⁴ Вж. в. Работнически вестник, бр. 172, 3 февруари 1921.

⁴⁵ Пак там, бр. 155, 13 януари 1922.

в която посочва, че на този ден българският пролетариат трябва да си спомни за саможертвената дейност на двамата пролетарски вождове, да се изпълни с ненавист към техните палачи и от техния пример да почерпи сила, за да продължи борбата до пълното тържество на комунизма. "Местните партийни комитети и настоятелства - се казва в края на наредбата, в съгласие с женските групи и дружества на комунистическата младеж ще вземат навсякъде необходимите мерки за масово участие на българския пролетариат в чествването паметта на комунистическите мъченици и за манифестиране на неговата воля да продължи докрай делото, за което те бидоха зверски убити."⁴⁶ Ръководството на партията дава общите указания, в какъв дух и по какъв начин да се чествува денят на Либкнехт и Роза.

Прогресивната българска младеж поема инициативата и развива активна дейност, за да устрои най-тържествено отпразнуване на този пролетарски международен ден и да осигури масовото участие на младежите в предвидените мероприятия. Например в Окръжно № 17 от 2.1.1922 г. на ЦН на БКМС, в което се заявява, че "българската младеж изпълнява един приятен дълг, като влага цялата си енергия за бляскавото чествуване паметта на тези безсмъртни гиганти", се изреждат следните мероприятия: а/ на 9 януари да се свика организационно събрание, на което да се обмислят конкретни мерки и да се разпредели работата; б/ на 14 януари да се устроят вечеринки с подходяща програма; в/ на 15 януари да се организират публични събрания с доклади за безсмъртните германски дейци; г/ на вечеринките и през целия ден на 15 януари да се продават специалният брой на вестник "Младеж", посветен на празника, подходящи картички, брошури, вестници и да се записват нови абонати за вестник "Младеж"; по-голямата част от чистия приход да се използва за гладуващите руски деца.⁴⁷

За да се мобилизират навреме силите на работниците и младежите за чествването на този международен пролетарски ден, още през месец декември и особено през първата половина на месец януари по страниците на вестници-

⁴⁶ В. Работнически вестник, бр.148, 3 януари 1921.

⁴⁷ Вж.в. Младеж, бр.32, 6 януари 1922.

те "Работнически вестник" и "Младеж" се появяват призови - всички да се готвят за деня на Либкнехт и Роза.⁴⁸

Отношението на БКП и работническата класа към К.Либкнехт и Р.Люксембург, към техния живот, отдаден изцяло на класата и народа, към тяхното идейно-теоретическо наследство, към техните прекрасни личности намира най-пълна изява в многобройните материали, публикувани в прогресивната преса у нас. Освен статиите в редовните броеве на партийните, комсомолски и други прогресивни печатни органи се издават и извънредни юбилейни броеве.

В навечерието на 15 януари и главно на самия ден в печата се появяват статии, посветени на живота и делото на двамата революционери и спомени за тях от български ръководни дейци. Поместват се преводни материали от чужди автори, статии и синтезирани мисли от Либкнехт и Люксембург. Обикновено на първата страница на вестниците се дават портретите им и често следват стихотворения от известни и неизвестни автори, плод на вдъхновение от техния безсмъртен подвиг. Вестниците "Работнически вестник", "Младеж", "Равенство", "Учителска искра", "Червен смях" и други, също така и "Червен народен календар" нашироко отразяват славната годишнина.

Редакциите на "Работнически вестник" и "Младеж" изготвят и юбилейни броеве, посветени изцяло на годишнината, които трябва да се разпространяват масово на самия ден.⁴⁹ Обикновено предварително се съобщава на читателите да очакват тези броеве и да се грижат за тяхното най-широко пласиране.⁵⁰ През 1921 год., когато за пръв път в България се организира тържествено чествуване на К.Либкнехт и Р.Люксембург, специален брой за тях издава редакцията на партийния орган "Работнически вестник",

⁴⁸ Вж. в.Работнически вестник, бр.129, 9 декември 1920; бр.151, 6 януари, бр.152, 10 януари и бр.154, 12 януари 1921; в. Младеж, бр. 31, 30 декември 1922; бр.33, 14 януари 1923.

⁴⁹ Вж. в. Работнически вестник, бр.152, 12 януари 1921; в. Младеж, бр.33, 15 януари 1922; бр.34, 21 януари 1923.

⁵⁰ Вж. пак там, бр.160, 10 януари 1922; в. Младеж, бр.32, 6 януари 1922.

но вече следващите години /1922 и 1923 г./, когато партията предоставя организаторската дейност за подготовката и провеждането на този ден предимно на ръководството на БКМС, специалният брой изготвя редакцията на вестник "Младеж".

Още през 1921 г., за да се задоволи интересът на българските работници от едно по-последователно и цялостно запознаване с основните моменти от живота и борбата на германските революционери, са издадени техните биографии. В годишния отчет на ЦН на БКМС за 1921 г. в раздела за печата се отбелязва, че са отпечатани биографиите на германските пролетарски вождове в 5000 екземпляра.⁵¹

За деня на Либкнехт и Роза през 1922 г. е издадена и разпространена самостоятелна брошура "К.Либкнехт, Р.Люксембург, Лео Йогихес", която е отпечатана като отделен номер на комунистическата библиотека за самообразование.⁵² Тази брошура, издадена от ОРК д-во "Освобождение", съдържа най-хубавите речи и статии на ръководни партийни дейци от Съветска Русия и Германия, посветени на живота и революционната дейност на двамата революционери. Брошурата е съставена под редакцията на Г.Бакалов. В съобщението за излизането от печат на брошурата партията изтъква, че поради международното значение на делото на Либкнехт и Люксембург се налага да се издадат у нас по-подробни очерци за тях, каквито липсват дотогава на български език. Досега, се казва там, излизат само статии в периодичния печат на партията, които не са достатъчни за по-близко и пълно запознаване работниците с интересуващите ги въпроси, но брошурата, представляваща сборник от статии, речи и спомени на близки до тях ръководни дейци, ще запълни отчасти тази празнина.⁵³

Чрез публикуването на разнообразни материали в прогресивната преса, българските комунисти искат да раз-

⁵¹ Вж. ЦПА, ф.39, оп.1, арх.ед.13.

⁵² Вж. в.Работнически вестник, бр.166, 17 януари 1922; в.Младеж, бр.33, 15 януари 1922.

⁵³ Вж. пак там, бр.181, 6 февруари 1922.

крият цялостния образ на двамата последователни революционери. Те проследяват най-важните моменти от техния живот, който е една непрекъсната верига от смели акции срещу класовия враг. Най-широко са отразени техните действия през годините на Първата световна война и ноемврийската революция от 1918 г., когато те проявяват непоколебима воля в борбата против силната машина на германския империализъм и милитаризъм. "В парламента и въвн от него - се казва в една от статиите - нелегално, с позиви и с прочутите Спартакови писма, на фронта и през дебелите стени на затвора - те /К.Либкнехт и Р.Люксембург - к.м. -В.М./ събират верните, подкрепят колебливите, зоват пролетариата на борба против войната, за мира и руската революция".⁵⁴

Основателят на нашата партия Д.Благов в статията си "Отмъщението", отпечатана в списание "Ново време" /кн.9 от 15 януари 1921 год./ и посветена изцяло на двегодишнината от смъртта на К.Либкнехт и Р.Люксембург, разглежда революционната им дейност в годините на Интернационал и през време на империалистическата война. Благов, който има и лични спомени от Люксембург, изтъква, че тя е от ония пролетарски борци, които поведоха безпощадна борба против изменниците на социализма и пролетариата и неуморно агитираха за сплотяване на работническите маси под знамето на революционния социализъм, против империалистическата война, за социалистическа революция. За Либкнехт се отзовава със същото уважение, подчертавайки неговата дейност като ръководител на младежкото движение и възхищавайки се от смелата му постъпка, когато единствен той през август 1914 год. в Райхстага гласува против военните кредити. За тази тяхна революционна дейност, посочва Благов, класовото озлобление против тях у господстващите класи и техните оръдия сред пролетариата и жаждата им за отмъщение достига върха си през време на войната и особено в дните на революцията, когато К.Либкнехт и Р.Люксембург са зверски убити. Но смъртта им, предупреждава Благов, "... събужда сред широките пролетарски маси чувството на отмъщение за тяхното убийство и енергията, и крепка-

⁵⁴ В.Работнически вестник, бр.156, 14 януари 1921.

та воля за събарянето на кървавото царство на буржоазията...⁵⁵

За нашата партия К. Либкнехт и Р. Люксембург са преди всичко видни дейци на международното работническо движение. В тяхното дело тя вижда големите им заслуги за борбата на световния пролетариат против капитала и реакцията, за победата на революцията. Посочва се ролята им за развитието на революционното работническо движение в Германия, но от трудещите се в нашата страна те са почитани предимно като любими и уважавани вождове на международния пролетариат.

Изразявайки своето отношение към Либкнехт и Люксембург, българските комунисти подчертават, че те ценят още повече тяхното дело, тъй като то е в нерушимо единство с идеите на Октомврийската революция. За партията верността към ленинската теория и практика, отношението към съветската власт е най-сигурният пробен камък за революционната твърдост на пролетарските дейци.

В дните, когато се чествува паметта на К. Либкнехт, българската прогресивна младеж винаги изтъква неговите огромни заслуги за развитието на световното пролетарско младежко движение.⁵⁶ Тя свързва създаването на КИМ с делото на Либкнехт, като посочва, че 8 месеца след убийството му е основан Младежният интернационал, и то не случайно в Берлин и че "... в основите на неговата великолепна сграда е положен историческият революционен пример, който К. Либкнехт даде на младежта".⁵⁷

Не само висотата на класово-пролетарските позиции, от които воюват германските дейци, е обект за пример и уважение от страна на българските трудещи се, но и съдържанието, и красотата на техните личности се почитат като достойни образци за възпитанието на масите, особено на пролетарската младеж.

Затова тези, които са имали щастливата възможност да се срещнат лично с Либкнехт и Люксембург, с ра-

⁵⁵ Д. Благоев. Съч., т. 19, С., Изд. на БКП, 1963, с. 113.

⁵⁶ Вж. в. Работнически вестник, бр. 155, 13 януари, бр. 156, 14 януари 1921; в. Младеж, бр. 34, 21 януари 1923.

⁵⁷ В. Работнически вестник, бр. 155, 13 януари 1921.

дост споделят непосредствените си впечатления от тях. Лични впечатления има и Д. Благоев, който искайки в лицето на Р. Люксембург да разкрие смелата революционерка, разказва един спомен за нея. Това е през 1910 год. на Копенхагенския конгрес на Втория интернационал, когато група марксисти, между които са Ленин, Плеханов, Д. Благоев, Г. Кирков и други, се събират на вечеря и младата Роза, изпълнена с революционна енергия, остро се изказва противно на мнението на такъв авторитет като Плеханов и твърди, че не конгресите, а пролетарските маси ще решат хода на революционното движение в света.⁵⁸

За своята дружба с Р. Люксембург пише и Г. Бакалов. Той се запознава с нея още през 1891 год. в Женева и възхитен от нейните познания и самобитна мисъл, поддържа връзки с нея на конгресите на Втория интернационал. За последен път я среща на Шутгартския конгрес през 1907 г. Бакалов се възхищава от дълбочината на нейната мисъл, от желанието ѝ да изучава всичко по първоизточници, да не се опира на общоприетите норми и с прозорливия си и критичен ум винаги да търси нещо ново.⁵⁹ Д. Благоев и Бакалов се очудват, че в тази дребна на вид жена, с болезнено телосложение и крехко здраве, се крие такъв неукротим дух и такава несломима воля. Родена полемичка, с логична мисъл и чудесен ораторски талант, според думите на Благоев, тя завладява и най-непокорната аудитория, още повече, че всеки момент тя може да замени перото с меча.⁶⁰

С голям интерес у нас се посрещат и четат писмата на Р. Люксембург до жената на К. Либкнехт - Соня. В списание "Ново време" през 1923 г. са публикувани големи откъси от тези писма, придружени със специален коментар, който анализира тяхното съдържание и разкрива вътрешното богатство на личността на Люксембург. Тя пише на Соня Либкнехт от затвора с желанието да ѝ вдъхне смелост и вяра в близката победа на пролетариата. В тези писма се разкрива безмерната любов на Роза към хората, нейното непознаващо пречки желание да помогне на всички страдащи,

⁵⁸ Вж. Д. Благоев. Съч., т. 19, с. 109.

⁵⁹ Вж. в. Работнически вестник, бр. 164, 14 януари и бр. 175, 28 януари 1922; в. Младеж, бр. 34, 21 януари 1923.

⁶⁰ Вж. пак там, бр. 155, 13 януари 1921.

умението ѝ при всички условия да намира красивото и радостното в живота, поетичната ѝ натура, която се възхищава от красотата на природата.⁶¹

Освен многобройните материали, публикувани в печата, партията и комсомолът превръщат деня на Либкнехт и Роза в ентузиазизирана масова акция, която обхваща всички прогресивни среди и прониква и в най-отдалечените краища на страната. В навечерието на празника и на самия ден се организирват масови тържествени събрания, вечеринки, утра, манифестации, митинги. Особено през 1921 и 1922 години тази акция придобива широки размери. В нейното провеждане се включват и обединяват усилията си комунистическите организации, младежките дружества, женските комитети и групи. За провежданите мероприятия и техния характер, за това, как по места е отпразнуван денят на Либкнехт и Роза, най-добра представа дават публикуваните дописки в "Работнически вестник" и "Младеж". Всяка година под специална рубрика във вестниците, която следва в няколко броя, се изреждат имената на много градове и десетки села, в които имената на Либкнехт и Люксембург се произнасят през този ден като символ на самоотвержена борба за делото на пролетарската революция. През 1921 год. тази рубрика във в. "Работнически вестник" носи названието "Българският революционен пролетариат за двегодишната от подлото убийство на К. Либкнехт и Р. Люксембург",⁶² а през 1922 г. във в. "Младеж" - "Денят на К. Либкнехт и Р. Люксембург. Бляскавото чествуване паметта на великите пролетарски вождове"⁶³ и т.н.

В навечерието на тържествения ден обикновено се устройват другарски вечеринки с подходяща литературно-музикална програма. Понякога се изнасят пиеси с революционно съдържание. Например през 1922 год. в Пловдив е представена пиесата "Чашата се препълни"⁶⁴, а в Беркови-

⁶¹ Вж. сп. Ново време, 1 февруари 1923, с.310-314; в. Работнически вестник, бр.175, 28 януари 1922.

⁶² В. Работнически вестник, бр.158, 17 януари и бр.163, 24 януари 1921.

⁶³ В. Младеж, бр.35, 28 януари, бр.36, 3 февруари и бр.40, 3 март 1922.

⁶⁴ Вж. пак там, бр.35, 28 януари 1922.

ца и Ихтиман - "Великата нощ"⁶⁵ и други. Интересно хрумване имат младежите от София, които на устроена-та другарска среща представят Либкнехт пред съда. Те искат да напомнят в този ден за достойното държане на Либкнехт пред буржоазния съд и неговите пламенни слова против войната.⁶⁶ Младежите от Пловдив след изнасянето на пиесата "Спартак" дават жива картина, как К. Либкнехт държи реч сред група работници, а до него с меч в ръка стои безстрашната Роза.⁶⁷ С оригинални идеи и с много ентузиазъм при тяхното изпълнение българската прогресивна младеж иска да изрази своята обич към германските вождове.

На самия ден се организирват масови публични събрания, на които отговорни партийни, женски и младежки дейтели изнасят беседи за живота и дейността на двамата германски революционери, за причините на трагичната им смърт и заклеяват техните убийци. Например в Кюстендил на тържественото събрание говори В. Коларов,⁶⁸ в Русе - секретарят на БКМС - Ал. Ликов,⁶⁹ в София - Т. Киркова, Г. Бакалов, в Нова Загора - д-р Клинчаров⁷⁰ и други. На масово посетените събрания се дава обещание от присъстващите, че ще следват революционните завети на К. Либкнехт и Р. Люксембург.

На много места в страната, особено в селата, се организирват митинги, които завършват с манифестации. Например в дописката от село Стражица /Поповско/, където има комунистическа община, се казва: "Денят на Либкнехт и Роза беше едно голямо тържество за стражишките бедни селяни. Хилядният митинг се разгърна в стройна манифестация, която обиколи селото като устрой две квартални събрания. Удвоила своите редове, манифестацията заля площада в центъра на селото, където с голямо внимание бяха изслушани речите на др. Каралийчев и Киров.

⁶⁵ Вж. в. Работнически вестник, бр.175, 28 януари 1922.

⁶⁶ Вж. в. Младеж, бр.36, 30 февруари 1922.

⁶⁷ Вж. пак там, бр.36, 3 февруари 1923.

⁶⁸ Вж. в. Работнически вестник, бр.161, 21 януари 1921.

⁶⁹ Вж. пак там, бр.156, 14 януари 1921.

⁷⁰ Вж. пак там, бр.158, 17 февруари 1921.

Оттам с революционни песни манифестантите потеглиха за клуба и след речта на др. Лесев, председателят на митинга, др. Трендафилов-закри празника.⁷¹

На вечеринките и през целия ден се разпространяват юбилейни броеве на вестниците "Работнически вестник" и "Младеш" и различни други материали, издадени във връзка с този ден. В дописката от Пловдив се съобщава: "Червеният брой на "Младеш", получен в 1300 екземпляра, беше напълно разпродаден".⁷² Подробни съобщения се получават и от много други селища.

През 1922 г. чествуването се съчетава с акцията за събиране помощи за гладуващото население в Съветска Русия. Ръководството на БКМС в специално Окръжно № 18 от 21 януари 1922 г.⁷³ известява на своите членове, че изградената към ЦК на БКП Централна комисия за подпомагане на гладуващите е издала художествени картички с надпис "В памет на Р. Люксембург и К. Либкнехт." Те са отпечатани в 25 хиляди екземпляра и предназначени изцяло за разпространяване сред младежта. В Окръжното се апелира за доброто изпълнение на тази задача. В дописката на софийската младеж за деня на Либкнехт и Роза се рапортува пред ръководството за бързото разпространяване на тези картички.⁷⁴

През ноември 1922 год. издателството на кооперация "Освобождение" наред с портретите на К. Маркс, Д. Благоев и Г. Кирков отпечатва и пуска в продажба във връзка с подготовката за чествуването деня на германските дейци и портрета на К. Либкнехт.⁷⁵ Този портрет се използва за украса и за други цели. Например в с. Мъглиш е организирано наддаване за портрета на Либкнехт, за да се получат повече средства за международния фонд.⁷⁶

Средствата, които се събират от вечеринките и продажбата на вестници, брошури, картички и други, се разпре-

⁷¹ В. Работнически вестник, бр.168, 20 януари 1922.

⁷² Пак там, бр.175, 28 януари 1922.

⁷³ Вж. в. Младеш, бр.35, 28 януари 1922.

⁷⁴ Вж. в. Работнически вестник, бр.166, 17 януари 1922.

⁷⁵ Вж. пак там, бр.134, 28 ноември 1922.

⁷⁶ Вж. пак там, бр.37, 6 февруари 1923.

делят за различни цели, но по-голямата част за подпомагане на борещия се пролетариат от другите страни. На този международен ден българските трудещи се от села и градове от сърце дават от оскъдните си средства, за да зарадват със своята морална и материална помощ жертвите на капиталистическата диктатура, чиято жертва стават през януари 1919 г. и Либкнехт, и Люксембург.

Една част от тези суми се предава на фонда за жертвите на буржоазния терор в България, а другата част - за международния фонд при КИМ, който е посветен на паметта на К. Либкнехт.⁷⁷ Този фонд в момента се използва предимно за жертвите на унгарската контрареволуционна диктатура.

Активната дейност на младежите за събиране на повече средства в деня на Либкнехт и Роза се отчита на Третия конгрес на БКМС през май 1921 год. В доклада на ЦН на Съюза се отчита, че на този ден дружествата, подпомогнати от партийните организации и групи, са събрали 29 505,86 лв., от които 14 хил. са изпратени чрез ИК на КИМ за жертвите на унгарската революция, а 15 505,86 лв. са внесени във фонда за жертвите на капиталистическата диктатура при ЦК на БКП.⁷⁸ На следващата година /1922/ в Окръжно № 17 от 2 януари 1922 на ЦС на БКМС се съобщава, че 70 % от събраните суми ще се предадат за гладуващите в Съветска Русия, а останалите 30 % за международния фонд "К. Либкнехт"⁷⁹.

За добре организирани, масово посетени и проведени с много ентузиазъм чествувания за Либкнехт и Люксембург ЦК на БКП и ЦН на БКМС дават много добра оценка в годишните си отчети в раздела "Партийни акции"⁸⁰. "Към акциите трябва да се споменат - се казва в отчета на ЦК на БКП за 1921 год., събранията, манифестациите, митингите и възпоменателните утра и вечеринките с речи по годишнините на Парижката комуна /18 март/, на К. Либ-

⁷⁷ Вж. в. Работнически вестник, бр. 154, 12 януари и бр. 155, 13 януари 1921.

⁷⁸ Вж. пак там, бр.254, 16 май 1921.

⁷⁹ Вж. в. Младеш, бр.32, 6 януари 1922.

⁸⁰ Вж. ЦПА, ф.1, оп.2, арх.ед. 328 и 367; ф.39, оп.1, арх.ед.13.

кнехт и Р.Люксембург /15 януари/ и други. Тези възпоменателни събрания и утра се използват добре за повдигане революционното съзнание на масите".⁸¹

Чествуванията, организирани от БКП и БКМС по случай деня на Либкнехт и Роза и разкриващи силата и влиянието на нашата партия, предизвикват силно недоволство от страна на управляващите среди. Полицията, както и при други партийни акции, предприема репресивни мерки срещу организирани от комунистите и прогресивната младеж публични събрания, митинги и манифестации. Това важи особено за 1921 год., когато се засилват репресиите срещу БКП. Министърът на вътрешните работи изпраща специална телеграма до местните органи в страната, с която забранява организирани от комунистите манифестации.⁸² По места полицейските органи искат под различни поводи да забранят едно или друго от предвидените мероприятия. Например в Хасково околийският началник забранява да се отпечатват позиви за двегодишнината от смъртта на Либкнехт и Роза.⁸³ Във Варна полицията се опитва да попречи на свикването на публично събрание, но не успява, макар след събранието да се извършват арести.⁸⁴ Подобни репресивни мерки се провеждат и от полицията в Търговище, Ихтиман, Попово и други селища.⁸⁵

Полицията поставя под специално наблюдение и взема още по-строги наказателни мерки срещу учителите и учениците, които участват в празнуването деня на Либкнехт и Роза. От Кюстендил пишат, че окръжният училищен инспектор следи кои учители и ученици присъствуват на тържественото събрание, за да ги уволни.⁸⁶ В Шумен са изключени ученички заради участието им в чествуването паметта на германските революционери.⁸⁷ "Опитите на полицията да попречи на някои места на събранията - пишат българските

⁸¹ ЦПА, ф.1, оп.2, арх.ед. 367.

⁸² Вж. в. Работнически вестник, бр.159, 18 януари 1921.

⁸³ Вж. пак там, бр.158, 17 януари 1921.

⁸⁴ Вж. пак там, бр.161, 21 януари 1921.

⁸⁵ Вж. пак там, бр.159, 18 януари и бр.161, 21 януари 1921.

⁸⁶ Вж. пак там, бр.161, 21 януари 1921.

⁸⁷ Вж. пак там, бр.244, 3 май 1921.

комунисти, са мизерно пропаднали. Крахът на мракобесническата полиция е извикал нов изблик на ентузиазъм, на борческа преданост и готовност у пролетариата и малоимотните борещи се под знамето на БКП - да се жертвуват за унищожаването на кървавия режим на капитала."⁸⁸

За дълбокото уважение на българската прогресивна младеж към германските дейци свидетелствува и още един факт. Много местни младежки дружества и групи приемат с радост любимите имена на Либкнехт и Люксембург. В стремежа си да следват примера на двамата пролетарски вождове, да бъдат техни достойни ученици и да създават и известна външна връзка с тях, те провъзгласяват за свои патрони създателя на младежкото социалистическо движение К.Либкнехт и пламенния революционен трибун Р.Люксембург. Доколкото може да се обобщат сведенията, дадени по страниците на в. "Младеж", над 30 местни дружества, особено от новосъздадените през 1921 г. и 1922 г., приемат названието К.Либкнехт и Р.Люксембург.⁸⁹

Интересно е, че ако се проследят названията на младежките комунистически дружества в нашата страна, те обикновено носят имената на наши възрожденци /Ботев, Левски/, на партийни ръководители /Благоев, Кирков/, на съветски ръководители и дейци /Ленин, Горки/. Освен едновременно дружества на името на Бела Кун, не се срещат имената на други водачи на международното работническо движение /поне от сведенията, дадени в младежките печатни органи за тези години/. Единствени международни ръководители, чиито имена не само се възприемат от българските младежи, но и така масово се предпочитат, са имената на К.Либкнехт и Р. Люксембург. Този факт говори достатъчно красноречиво за отношението на българската прогресивна младеж към водачите на германския пролетариат.

⁸⁸ В. Работнически вестник, бр.163, 24 януари 1921.

⁸⁹ Вж.в. Младеж, бр.3, 16 април, бр.9, 27 юли, бр.14, 1 септември, бр.18, 30 септември и бр.25, 17 ноември 1921; бр.32, 6 януари, бр.38, 17 февруари, бр.46, 16 септември и бр.19, 7 октомври 1922 и др.

Личностите на Либкнехт и Роза се уважават не само от младежите, но и от партийните членове и от прогресивните жени. Някои комунистически клубове по места приемат също имената на двамата пролетарски дейци. Това са партийните клубове в София-Подуене, Пловдив, Враца, с.Церово курия /Търновско/ и други.⁹⁰ Местната чирпанска комисиия на жените също се нарича "Роза Люксембург" и се стреми, както те твърдят, в своята дейност да не изложи името на тази достойна жена.⁹¹ Имената на Либкнехт и Люксембург получават голяма популярност в нашата страна и стават символ на самоотвержена революционна борба, достойна за подражание.

За К. Либкнехт и Р. Люксембург българските комунисти и младежи си спомнят не само в деня, когато се чествува годишнината им, но и при много други случаи - при празнуването на други международни пролетарски дни, при някои важни събития от живота на нашата партия и комсомола и т.н. Тези моменти още по-убедително разкриват, че голямата почит към германските пролетарски дейци е здраво свързана с революционната борба у нас.

През време на подготовката за отпразнуването на 1-ви май 1920 год. по страниците на "Работнически вестник" от месец април се отпечатват материали за Либкнехт и Люксембург.⁹² В първомайския брой на в. "Младежка правда" също се появяват материали за германските революционери.⁹³ Когато се чествува младежкият международен ден /5 септември 1920 год./ и в който българската младеж засвидетелствува своята вяроност към делото на световния пролетариат, тя отново си спомня за Либкнехт и Люксембург и техните завети. В дописката за празнуването на младежкия ден в Сливен се казва, че на организационното публично събрание сливенската младеж се заклева да следва пътя, начертан от Октомврийската революция и кръвта на К. Либкнехт и Р. Люксембург.⁹⁴

⁹⁰ Вж. в. Работнически вестник, бр.17, 15 юни и бр.67, 15 септември 1920; бр.258, 17 януари 1921; бр.40, 15 август 1922.

⁹¹ Вж. в. Равенство, бр.18, 1 февруари 1923.

⁹² Вж. в. Работнически вестник, бр.233, 28 април 1920.

⁹³ Вж. в. Младежка правда, бр.57, 14 септември 1920.

⁹⁴ Вж. в. Работнически вестник, бр.57, 14 септември 1920.

Прогресивното женско движение у нас се отнася с много голяма почит към личността на Р. Люксембург. В подготовката за отпразнуването през 1920 г. на международния ден на жената в. "Равенство" помества голяма статия за живота и заслугите на Люксембург. В статията се изтъква, че нейният живот "... е верига от изпитания и борби", че тя е "... енергична, ентузиазизирана и готова да се пожертвува за своите идеали".⁹⁵ В докладите за организираните за деня на жената събрания, които разглеждат ролята на жената в революцията, се отделя заслужено място на пламенната революционерка Р. Люксембург.⁹⁶

Вдъхновени от живота и делото на Либкнехт и Люксембург, комунистите и младежите използват подходящи случаи, при които изявяват своята готовност да продължат делото им. Например на околийската конференция в Лом през пролетта на 1922 г. младежите изпращат телеграма до ЦН на БКМС, в която пишат, че ще следват примера на Либкнехт и руската червена младеж.⁹⁷

Портретите на Либкнехт и Люксембург като видни дейци на международното работническо движение много често се поставят на тържествено украсените сцени през време на партийни и други конгреси и конференции. Наред с портретите на класиците на марксизма и на българските партийни ръководители се окачват и ликовете на двамата пролетарски дейци. На Третия конгрес на БКП през май 1921 г. сцената е украсена с портретите на Маркс, Енгелс, Ленин, Либкнехт и Люксембург.⁹⁸ На следващия - Четвърти конгрес през юни 1922 год., отново с портретите на Маркс, Ленин, Благоев и Кирков са поставени и тези на германските революционери.⁹⁹ Освен на партийните конгреси портретите на Либкнехт и Люксембург украсяват сцената и на Четвъртия конгрес на БКМС и Четвъртата конференция на жените - комунистки в България.¹⁰⁰

⁹⁵ В. Равенство, бр.10, 1 март 1920.

⁹⁶ Вж. пак там, бр.15, 16 май 1920.

⁹⁷ Вж. в. Младеж, бр.44, 2 април 1922.

⁹⁸ Вж. в. Работнически вестник, бр.248, 9 май 1921.

⁹⁹ Вж. пак там, бр.275, 5 юни 1922.

¹⁰⁰ Вж. в. Младеж, бр.3, 16 юни 1922; в. Равенство, бр.17, 15 юни 1920.

Статии и други материали от К. Либкнехт и Р. Люксембург се появяват в печата и тогава, когато е необходимо българските работници и младежи да се поучат от богатия революционен опит на германските пролетарски вождове. През февруари 1920 год. е отпечатана предсмъртната статия на Р. Люксембург "Редът е възстановен в Берлин", в която тя разглежда причините за януарските боеве в Берлин от 1919 г. и поуците за световния пролетариат от тези кървави дни в Германия.¹⁰¹ По-късно през юли 1920 г. българските работници се запознават с друга нейна статия "Болшеvizмът", написана малко преди смъртта ѝ.¹⁰² Във връзка със стоящата пред ръководството на БКМС задача за привличане повече младежи в редовете на Съюза, често на страниците на в. "Младеж" се отпечатват отделни мисли на К. Либкнехт по въпросите за организирането на младежта.¹⁰³ През 1923 год., когато въпросът за единството на работническата класа в борбата срещу настъплението на капитала се поставя като най-отговорна задача, е отпечатана статията на Либкнехт "За единството", в която той изяснява за какво единство трябва да се бори работническата класа.¹⁰⁴

Героичната смърт, революционното дело, прекрасните образи на К. Либкнехт и Р. Люксембург вдъхновяват българските пролетарски поети, които посвещават едни от най-хубавите си стихотворения на тях. Неукротимият дух и буйният революционен пламък на "Червената Роза", ярко проявеното безстрашие и мъжество на Либкнехт са достойни прояви за перото на всеки поет. В деня на Либкнехт и Роза, когато трудовият народ у нас се прекланя пред героичния им подвиг, певците на пролетарската революция съчиняват стихове за тях.

Родоначалникът на българската поезия Д. Полянов, който възпява борческия устрем на работническата класа, не може да не прослави и революционния порив на изтък-

¹⁰¹ Вж. в. Работнически вестник, бр. 182, 21 февруари 1920.

¹⁰² Вж. пак там, бр. 14, 24 юли 1920.

¹⁰³ Вж. в. Младеж, бр. 2, 7 юни 1921 и бр. 50, 13 май 1922; бр. 35, 27 януари и бр. 36, 3 февруари 1923.

¹⁰⁴ Вж. в. Работнически вестник, бр. 264, 9 юни 1923.

натите германски пролетарски водачи. На тях той посвещава две хубави стихотворения: "Клетвата на младежа" /за третата годишнина от тяхната смърт/ и "Нашият иконостас" /за четвъртата годишнина/.

Най-изразителните и най-прочувствени стихове в българската пролетарска поезия, написани за К. Либкнехт и Р. Люксембург, са сътворени от перото на безсмъртния поет на пролетарската революция Хр. Смирненски. Съвременник на кървавите януарски боеве /1919 г./ в Берлин, той възпява героичния подвиг на смелите спартакисти, които зовяха към барикадите и мъжествено загинаха на тях /Йохан", "Бурята в Берлин"/. На вождовете на германския пролетариат Смирненски посвещава и две чудни стихотворения "К. Либкнехт" и "Р. Люксембург". Поетът възторжено възпява мъжествения подвиг на Либкнехт, който отначало се опълчва срещу огнената стихия на войната, а по-късно разпалва сърцата и повежда тълпите към барикадите. В стихотворението "Р. Люксембург" певецът на "огнените гриви" прочувствено предава огромната скръб на пролетариата от загубата на тази жена-героиня, само споменът за която е достатъчен да повдигне челата и затвърди мускулите на безкрайните пролетарски редици.

Освен известните стихотворения на Полянов и Смирненски у нас се появяват и други творби на неизвестни поети, посветени на Либкнехт и Роза, създадени под напора на същото чувство на преклонение и възторг пред героичния им подвиг.¹⁰⁵

Чествуванията на годишнините от смъртта на К. Либкнехт и Р. Люксембург се превръщат в революционна традиция през 1920-1923 г. у нас. В тези дни многобройни материали изпълват прогресивния печат, чрез разнообразни форми българският пролетариат засвидетелствува почитта си към тяхната памет. Всичко това разкрива голямата популярност на двамата пролетарски дейци в нашата страна. Българските комунисти високо оценяват живота, делото, идеите и личностите на Либкнехт и Люксембург. В тяхното лице те виждат дейци, верни до смърт на работническата класа, непоколебими последователи на делото на Октомври, борци, готови

¹⁰⁵ Вж. в. Младеж, бр. 10, 29 юли 1922; в. Равенство, бр. 10, 1 март 1920.

на саможертва за победата на пролетарската революция. Затова българските комунисти и младежи издигат в знаме заветите на Либкнехт и Люксембург, заклеват се докрай да следват техния пример и да не забравят идеите, в името на които те се бориха и загинаха с чест. "Духът на Либкнехт и Роза - пишат те, ръководи и възпламенява освободителната борба на българския пролетариат и неговата младеж. Ние ще изпълним докрай заветите на Либкнехт и Роза, като сплотим и организираме работническата класа и младежта в един железен батальон от великата армия на Комунистическия интернационал, който със смелостта на двамата безсмъртни борци ще се хвърли в решителен бой за последната разплата с българския и международен капитализъм."¹⁰⁶

С традиционното организиране и провеждане деня на Либкнехт и Роза нашата партия съдействува за още по-широкото възпитание на българските работници, младежи, трудещи се в дух на пролетарски интернационализъм и солидарност с класовата борба на пролетариата от другите страни. В тези дни на чествуване на германските пролетарски дейци укрепват и се развиват по-нататък старите традиции на революционна дружба между българското и германското работническо движение.

Многолюдните акции в чест на германските революционери обогатяват опита на нашата партия в нейната масово-политическа работа, в дейността ѝ за мобилизиране на трудещите се - за възприемане на партийните лозунги. С все по-широкото увличане на трудовата младеж в подготвката и отпразнуването деня на Либкнехт и Роза, в изпълнението на която задача тя влага много чувство и юношески жар, партията съдействува за укрепване ролята и влиянието на младежките дружества.

В цялостната дейност на партията през този период чествуването на К. Либкнехт и Р. Люксембург е една от многото масови акции, които тя организира. Безспорно борбата на работническата класа против капитала и реакцията в нашата страна и в подкрепа и защита на първата социалистическа страна са основните задачи, стоящи тогава

¹⁰⁶ В. Работнически вестник, бр.164, 14 януари 1922.

пред българските комунисти. Но трудно можем да посочим други дейци на международното работническо движение, чиито имена и личности да са се ползвали с толкова голяма обич сред българския пролетариат както К. Либкнехт и Р. Люксембург.

СЪДЪРЖАНИЕ

стр.

Вангелия СОТИРОВА	ГЕОРГИ ДИМИТРОВ ЗА КОМУНИСТИЧЕСКОТО ВЪЗПИТАНИЕ НА МЛАДЕЖТА.....	3
Михаил ШИНКЕВИЧ	ОТНОШЕНИЯТА МЕЖДУ БЪЛГАРСКИЯ КОМУНИСТИЧЕСКИ МЛАДЕЖКИ СЪЮЗ И ЛЕНИНСКИЯ КОМСОМОЛ - ПРОЯВЛЕНИЕ НА ЛЕНИНСКИТЕ ИДЕИ НА ПРОЛЕТАРСКИ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗЪМ.....	43
Тина ШИШКОВА	ДЕЙНОСТТА НА БКМС И РМС ЗА ОРГАНИЗИРАНЕТО И ИДЕОЛОГИЧЕСКОТО ВЪЗПИТАНИЕ НА СРЕДНОШКОЛСКАТА МЛАДЕЖ /1929-1934 г./.....	91
Георги СЛАВОВ	ФОРМИРАНЕ И КЛАСОВИ БОРБИ НА ТЕКСТИЛНИЯ ПРОЛЕТАРИАТ В СЛИВЕН ДО ВОЙНИТЕ.....	153

НАУЧНИ СЪОБЩЕНИЯ

Доц. Леон АСЛАНОВ, канд. на исторически- те науки	СВЕТОВНАТА СОЦИАЛИСТИЧЕСКА СИСТЕМА - ИСТОРИЧЕСКО ПРОДЪЛЖЕНИЕ НА ИНТЕРНАЦИОНАЛНОТО ДЕЛО НА ПАРИЖКАТА КОМУНА.....	207
Доц. Исак САМУИЛОВ, канд. на исторически- те науки	50 ГОДИНИ ОТ СЪЗДАВАНЕТО НА ИТАЛИАНСКАТА КОМУНИСТИЧЕСКА ПАРТИЯ И БКП....	213

стр.

Васил ХРИСТОВ, канд. на исторически- те науки	АВАНГАРДНАТА РОЛЯ НА КПСС В МЕЖДУНАРОДНОТО КОМУНИСТИЧЕСКО И РАБОТНИЧЕСКО ДВИЖЕНИЕ.....	227
Вера МАНОЛОВА, канд. на исторически- те науки	ЧЕСТВУВАНЕТО ДЕНЯ НА КАРЛ ЛИБКНЕХТ И РОЗА ЛЮКСЕМБУРГ В БЪЛГАРИЯ /1919-1923 г./.....	243